

Kirjallisuutta

- so. Lexica Societatis Fenno-ugricae V, 2. Helsinki 1988.
- SETÄLÄ, E. N. 1953 = Näytteitä liivin kielestä. Kerännyt E. N. SETÄLÄ. Suomentanut ja julkaissut VÄINÖ KYRÖLÄ. Suomalais-ugrilaisen Seuran toimituksia 106. Helsinki.
- SIVERS, FANNY DE 1965: Le coup de glotte en letton et en live. — Celi XII s. 51–56.
- WIEDEMANN, F. J. 1869: Die Ehstnischen in den lettischen Kirchspielen Marienburg und Schwaneburg in Livland. — Bulletin de l'Académie Impériale des Sciences de St.-Petersburg XIII s. 634–73.
- VOOLAINEN, P. 1927: Koivu maarahvas. Album M. J. Eiseni 70. sünnipäevaks. Tartu.

Kaksikielisyys normaalitila

SUZANNE ROMAINE *Bilingualism*. Language in Society 13. Blackwell, Oxford 1989. 337 s. ISBN 0-631-15226-1.

Suzanne Romainen teos *Bilingualism* kuuluu Blackwellin tunnettuun *Language in Society* -sarjaan. Kaksikielisyysaihe on ajankohtainen, ja entistä ajankohtaisemmaksi se käy koko ajan myös täällä Euroopassa yhä useampien maiden tullessa monikieliseksi ja yhä useampien maiden jouduessa tunnustamaan ja huomaamaan monikielisyytensä myös käytännössä. Itse asiasa täysin yksikieliset valtiot ovat harvinaisia poikkeuksia monikielisten joukossa.

Teokselle on annettu iskevä ja selkeä nimi, joka antaa sen kuvan, että kirja on alan perusteos ja näin myös hakuteokseksi sopiva. Teos on toki monella tapaa perusluonteinen ja todella paljon informaatiota jakava, mutta monestakin jäljempänä esitettävästä syystä se ei oppikirjana tai haku-teoksena toimi, vaan lähinnä ehkä aiheen jo melko hyvin tuntevan käsikirjana. Osaksi

samaa aihepiiriä tiiviimmin ja selkeämmin käsittelee Ilse Lehiste teoksessaan *Lectures on Language Contact* (1988), joka on ilmestynyt Romainen teoksen kanssa samoihin aikoihin MIT Pressin kustantamana.

Typografisesti Romainen kirja on tiivis ja raskas, enemmän luotaantyöntävä kuin mukaansatempaava. Itse olisin typografisesti erottanut lingvistisen teoriapuolen ja tutkimusten esittelyt erilaisista esimerkkita-pauksista – näin kirjasta ehkä voisi helpommin löytää etsimänsä asiat. Teoksessa on melko laaja hakemisto, joka ei kuitenkaan riittävästi helpota kirjan käyttöä. Mutta kun kirjasta saa otteen ja sen sisältö alkaa koskettaa lukijaa, huomaa nauttivansa: lukukokemus on innostava, miellyttävä ja jopa hauska. Takakannen selostus ja kustantajan esittely tätä lupaavatkin. Koska teos on sujuvasti kirjoitettu ja helppolukuinen, se sopii hyvin vaikkapa opettajan ohjauksessa läpikäytäväksi ensimmäiseksi englanninkieliseksi lukemistoksi suomalaisille kielialineen opiskelijoille.

Mitä tämä *Language in Society* -sarjan teos sitten sisältää: lingvistiikkaa vai yhteiskuntaa? Teoksessa on 287 tekstisivua; kirjan alku- ja loppuosa (yhteensä 142 sivua) painottuu yhteiskuntaan, keskiosa (yhteensä 145 sivua) taas käsittelee tiukemmin kielen liittyviä asioita. Alkuluvut käsittelevät puheyhteisöä, loppuluvut kaksikielisyteen liittyviä kasvatuskysymyksiä ja asenteita. Keskimmaisista luvuista yksi käsittelee kieltä psykolingvistisestä näkökulmasta, yksi koodinvaihtoa ja kommunikatiivista kompetenssia, yksi esittelee erilaisia kaksikielisyysilmiöitä lapsista tehtyjä tapaustutkimuksia.

Teoksen tyyli on anekdoottimainen. Tämä tuo kirjoittajan itsensä ja kenttätöntehtijänä sympaattisesti lukijaa lähelle, mutta tyyli tekee teoksesta jokseenkin hajanaisen. Lukija ei aina tiedä, missä tai mihin ollaan menossa, varsinkin kun koko ajan on runsaasti keskenään ristiriitaisia esimerkkejä, joista toiset tukevat juuri kuvattavaa ilmiötä mutta toiset eivät. Teoksen lähestymistapa on problematisoiva. Näin tekijä todennäköisesti huomaamattaan siirtää lukijan tutkijan paikalle etsimään todellisesta aineistosta

pohjaa erilaisille määritelmille ja erittelyille. Kirjoittaja tulee osoittaneeksi lukijalle konkreettisesti, mutta samalla työläästi ja haastavasti, millaisten ongelmien kanssa tutkimustyössä täytyy taistella. Monissa kohdin Romaine voi tukeutua myös omiin tutkimuksiinsa, sillä hän on itse tehnyt monipuolisia kenttätöitä ankarissa olosuhteissa Uudessa-Guineassa ja Britanniassa.

Teosta voitaneen pitää myös kieli- ja tiedepoliittisena kannanottona. Sen lopussa Romaine miettii, miten erilaista koko kielitieteen kulku olisikaan ollut, jos tutkimusten lähtökohdaksi olisi alun perin otettu kaksikielisten yksilöiden kieli ja monikieliset yhteisöt. Hän arvostelee varhaisempaa tutkimusta siitä, että kaksikielisiä on hyvin usein pidetty vain normista poikkeajina ja että kaksikielisen performansista on käytetty hyväksi vain kulloinkin tutkimukseen sopivat palaset eikä kaksikielisiä ole nähty kokonaisuutena. Kielitieteen tutkijoille Romaine haluaa korostaa, että yhden kielen käsite on fiktio ja että tutkijayhteisöllä on vielä pitkä matka analyttiseen todellisen performansin käsittelyyn.

Yhteiskunnan näkökulmasta Romaine haluaa korostaa sitä, että yksikieliset yhteisöt ovat vähemmistönä kieliyhteisöjen joukossa ja että yksi kieli – yksi valtio -aate on usein luotu vain poliittisista syistä. Erittain mielenkiintoisen parin tässä mielessä muodostavat Amerikan Yhdysvallat ja Kanada, joista edellinen on viime aikoihin asti korostanut yksikielisyyttään mutta jälkimmäinen on hyväksynyt jopa siirtolaisten omat äidinkielet arvostettaviksi perinnekieleksi.

Kannanottona yksilöiden yhteiskunnalliseen tilanteeseen Romaine esittää, että kaksikielisiä ei pidä sortaa eikä pitää muita huonompina. Kaksikielisyyttä on yleisesti pidetty negatiivisena ilmiönä; Suomessa se on käsittäkseni kuitenkin koettu positiiviseksi. Asenteet liittyvät kiinteästi siihen, minkälainen sosioekonominen asema kaksikielisillä ihmisillä on ollut. Jos ja kun heidän sosioekonominen asemansa on usein ollut heikko, niin myös kaksikielisyyteen liittyvät seikat ja sen mahdolliset seuraukset

kielenkäytössä on mielellään nimetty jollakin negatiivisella termillä.

Vaikka kirja kokonaisuutena on tulkittavissa tiede- ja kielipoliittiseksi kannanotoksi, yksittäisten lukujen lopusta puuttuu melko usein selvitys siitä, mikä on kirjoittajan oma kanta asiaan ja miten hän itse loppujen lopuksi määritteli luvun otsikossa esitetyt seikat. Hän pikemminkin toteaa, että tieteelliset tulokset ovat ristiriitaisia ja että kyseiselläkin alueella olisi vielä paljon tutkittavaa. Tietysti tämä on pitkälti totta – suurin osa asioista on avoimia ja ristiriitaisia, mutta jos kirjaa on ajateltu kurssikirjaksi, mielestäni olisi kuitenkin ollut hyvä koota luvun loppuun päätelmät ja kirjata lista pohdittavista seikoista.

Kaksikielisyys jää määrittelemättä

Ensimmäinen luku luo taustaa kaksikielisyyden käsitteen ymmärtämiselle. Romaine lähtee liikkeelle sekakielisistä, todellisista lauseista, joiden avulla hän heti vie lukijan kentälle miettimään esimerkiksi sitä, onko puhujalla hallussaan kaksi yksikielisen systeemiä, joista hän poimii tarvitsemansa, vai onko hänellä jokin aivan erilainen, ns. kolmas systeemi. Sekakielinen lause toimii joka tapauksessa monikielisessä yhteisössä lauseen teoreettisesta analyysistä riippumatta. Esimerkkinä on muun muassa sekä englantia että suomea taitavan kaksikielisen sekakielinen ilmaus *Sano että tulla tänne että I'm very sick* (s. 1).

Luvussa pohditaan sitä, mikä on minimikaksikielisyyttä. Kaksikielisyyden määrittelemisen ei ole ongelmatonta. Jänteveyyttä määrittelyyn saadaan, kun analysoidaan erikseen seuraavat kaksikielisyyteen kuuluvat ilmiöt: 1) kielitaidon aste molemmissa kielissä, 2) kummankin kielenkäytön funktiot ja käyttötilanteet, 3) vaihtelu puhujan osaamien kielten välillä ja 4) kyky pitää erillään osatut kielet. Nämä eri seikat ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään ja eri tilanteissa ne saattavat suhteutua toisiinsa eri tavoin: tietyllä kielenkäytön alueella yksilö saattaa hyvinkin pitää kielet

Kirjallisuutta

erillään, kun taas alueella, jolla hän tavallisesti käyttää vain toista kieltä, hän mahdollisesti ei yllättävässä tilanteessa tule ollenkaan toimeen pelkästään toisella kielellä. Niinpä kaksikielinen voi olla täysin sujuva osaamillaan kahdella kielellä yhteensä, mutta ei erikseen kummallakaan. Teoreettisesti kompetenssi on kuitenkin vaikeasti jaettavissa eri osa-alueisiin. Kompetenssin käsitteen ongelmallisuus on läpikäyvästi esillä kaikissa kirjan luvuissa. Samoin käy ilmi, kuinka problemaattinen jo äidinkielen käsite useilla monikielisillä ihmisillä on.

Alkuluku jäsentää lukijan ajatuksia ja ohjaa hänet lokeroimaan eri käsitteet niin, että hän koko lukemisen ajan tietää, mitä tarkoitetaan ensimmäisellä kielellä, toisella kielellä ja yhteisön kielellä ja mitkä ovat näiden käsitteiden keskinäiset suhteet nyt käsillä olevassa teoksessa.

Hallinnon kielen ylivoima

Toisessa luvussa päästään puheyhteisöön. Kaksikielisyys ei ole mikään yksinäinen ja irrallinen lingvistisen intressin synnyttämä ilmiö, vaan se liittyy aina kiinteästi yhteisöön ja nimenomaisesti sosiaalisiin tilanteisiin. Kyse ei ole edes yhden yksilön omasta puheyhteisöstä, vaan kaksikielisyyttä määräävät yleisemmin yhteiskunnassa vallitsevat lait ja asetukset ja yksityisemmin vallalla olevat asenteet ja prestiisikysymykset. Toisaalta on kyse siitä, mitä kieltä yksilö perheessään ja muissa yhteyksissään käyttää, toisaalta siitä, mikä on julkisen valtakäytön kieli, mitä kouluissa opetetaan ja mitä kieltä on pakko oppia. Se kieli, johon ei liity mitään pakkoa, on aina heikommassa asemassa. Ei edes positiivinen asenne, symbolinen arvo ja korkea arvostus auta, jos ei ole todellisia, tietyllä tavalla välttämättömiä tilanteita, joissa tätä toista kieltä on käytettävä. Esimerkiksi Irlannissa englannin kielen puhujia on yhä enemmän siitä huolimatta, että asenteet iirin kieltä kohtaan ovat hyvin positiiviset ja englantia kohtaan tunnetaan suorastaan antipatiaa. Marika Tandefeltin (1988) mukaan ei ruotsin kielenkään säilyminen Suomessa ole mikään

selviö, vaikka naapurimaiden kielet ja vanha prestiisiasema sekä toisen virallisen kielen asema tukevat suomenruotsia.

Puheyhteisöjen kieleen liittyy myös olennaisesti kysymys kielten säilymisestä tai kuolemista. Enemmistö maailman kielistä on vähemmistökieliä, ja Romaine mainitseekin teoksessaan (s. 39) Grosjeanin arvion, jonka mukaan 11:tä kieltä puhuu äidinkielenään 70 % maailman ihmisistä. Siksi varsin monien kielten hengissäpysyminen on kiinni juuri kaksikielisten ihmisten yhteiskunnallisesta asemasta ja ns. heikomman kielen käyttömahdollisuuksista. Hiljattain Lontoossa ilmestyneen maailman kielten tilaa kartoittavan *Atlas of the World's Languages* -teoksen mukaan yli 80 prosentin maailman kielistä arvellaan häviävän seuraavan kahdensadan vuoden kuluessa.

Romaine esittelee erittäin yksityiskohtaisesti S. Galin tekemän tutkimuksen Itävallan puolella olevan unkarilaisen kylän muuttuvista kielisuhteista: saksan kieli antaa kuvan modernista urbaanista työntekijästä, unkarin kieli kertoo traditionaalisesta talonpojasta. Nuoret haluavat samastua edelliseen tyyppiin ja menettävät näin vähitellen unkarin kielen taitonsa.

Kaksikielinen heikommin vai vahvemmin varustettu kuin yksikielinen?

Kolmannessa luvussa näkökulma on psykolingvistinen. Alkuun esitellään erilaisia kaksikielisyystyyppejä. Romaine esittelee tutkimuksia, joissa on keksittyäkin varsin ristiriitaisia väitteitä. Pohdittavana on muun muassa se, ovatko kaksikielisen yksilön kielet erikseen tallennettuina vai onko niiden välillä interaktiota. Psykolingvistikissa tutkimuksissa joudutaan hyvin usein miettimään, mitä oikeastaan tutkitaan: yleistä muistia, kieltä tai yhtä kieltä vai mitä? Lisäksi Romaine esittelee, miten afasian tutkimus on auttanut paikantamaan kieltä aivoissa.

Alaluvussa 3.4 Romaine uskaltaa käsitellä varsin arkaa aihetta *Bilingualism and in-*

telligence. Vuosisadan alkupuolella tendenssimäisesti tehdyt älykkyystestit antoivat sen kuvan, että miltei kaikki USA:han muuttajat olisivat olleet jotenkin heikkomielisiä, kun he eivät (kielitaidon puutteen vuoksi!) pystyneet vastaamaan älykkyystestien kysymyksiin.

Romaine esittelee kaksikielisyystutkimuksia, joissa aina 1960-luvulle asti muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta yleensä puhuttiin kaksikielisyudesta negatiivisesti ja osoitettiin monin eri tavoin, miten haitallista kaksikielisyys on. Alkuaikojen tutkimuksissa tutkittavat olivat yleensä heikossa sosioekonomisessa asemassa, ja tätä ei vaikuttavana tekijänä otettu huomioon; ensimmäinen positiivinen tutkimus saatiin Etelä-Afrikasta 1946. Myöhemmin sitten keskiluokkaiset lingvistit alkoivat tutkia omia kaksikielisiä lapsiaan ja vähitellen alettiin saada positiivisia tuloksia. Romaine tuo esiin asenteen muuttumisen positiiviseksi samaan tapaan kuin Weinreich klassikossaan *Languages in Contact*.

Termien rajankäyntiä

Neljännän luvun otsikko *Code-switching and communicative competence* tuntuu lukijasta erittäin antoisalta ja kiinnostavalta, mutta vaikka kaikesta luvutusta kyllä puhutaan, mitään selkeitä määritelmiä ei anneta. Määriteltävinä ovat termit *code-switching*, *borrowing*, *transfer*, *interference* ja *nonce borrowing*, ja lukija vedetään monilla hyvillä esimerkeillä mukaan rajanvedon ja määritelmien problematiikkaan. Yksiselitteisiä kriteerejä, joiden nojalla voitaisiin sanoa, minkä kaltaisesta kielikontakti-ilmioistä milloinkin on kysymys, ei tosiasiaassa lienekään. Luvun kantavana ideana on, että koodinvaihto kielestä toiseen on aivan sama kuin rekisteristä toiseen sosiolingvistisessä mielessä. Tämä ei toki ole mikään uusi idea, mutta tämän voi nähdä myös eräänlaisena kielipoliittisena näkökulmana, kun etsitään hyväksyttävyyttä kaksikielisyydelle ja ennen kaikkea kaksikielisyysille.

Romaine selvittelee tarkoin niitä lingvis-

tisiä rajoituksia, joita koodinvaihdolla on. Erittäin ansiokas on tähän liittyvä esitys punjabin verbityypeistä. Kuitenkin lopulta näyttää siltä, että rajoitukset eivät elävässä diskurssissa pidäkään paikkaansa. Niinpä näissä yhteyksissä käsitteen *virhe* (*error*) käyttäminen tuntuu hyvin kummalliselta. Kun lisäksi ei edes tiedetä, miksi kieleksi puhujan käyttämä kieli on määriteltävissä, on hyvin vaikea myöskään puhua minkään asteen epäkielipillisuudesta. Ylipäänsä käsitteet *virhe* ja *sääntöjen rikkominen* eivät sovi kirjan muissa yhteyksissä markkinointaan arvomaailmaan. Romainehan itse korostaa, ettei kielen poikkeaminen standardikielestä vielä ole osoitus epätäydellisestä kompetenssista, vaan se ennemminkin voi olla tarkoituksellista pintastruktuurin yksinkertaistamista.

Käytännönläheisin on luvussa 4 viimeinen alaluku, joka käsittelee koodinvaihdon tilanteita: luetteloituna ovat toisaalta yksilön keinot ja toisaalta kielen keinot. Lisäksi korostetaan sitä, miten kaksikielillä yksilöillä on omat noudattamansa normit kiellessään eikä siis kieli sellaisenaan ole epäkielipillistä. Vielä kerrotaan siitä, mitä yksilöt itse väittävät koodinvaihdon syiksi. Tämä alaluku lienee myös vastaus siihen, että tarkkaa määrittelyä ilmiöistä ei voi antaa ilmausten kielellisen ilmiöperusteella – lopulta on aina kyse pragmaattisista vaatimuksista ja diskurssilajista sekä puhujan ja vastaanottajan rooleista.

Yksityistapaukset kertomassa kaksikielisyudesta

Viidennessä luvussa esitetään kuusi eri tapaututkimusta lapsuuden kaksikielisyudesta. Vanhempien valitsemalla strategialla on suuri merkitys kielenoppimistilanteessa. Romaine pahoittelee sitä, että hankalinta kaksikielisyystyyppiä, jossa vanhemmat käyttävät sekastrategioita, on tutkittu vähiten. Tällaisesta tapauksesta hänelläkin on vain yksi esimerkki.

Luku on luettava kokonaisuutena. Viitaukset ovat niin ristikkäisiä ja monipuoli-

Kirjallisuutta

sia, että vain yhtenäisesti lukemalla ja koko ajan tapauksia vertailemalla voi saada selvän informaatiosta. Tapaustudkimuksista on hyvät taulukot ja esittelyt – vain myöhemmin toistuvasti käytetyt lasten etunimet puuttuvat esittelystä. Hankalahkosti näet viitataan yksittäisten tutkijoiden tutkimien lasten nimiin (*Mario, Hildegard* jne.), ikään kuin ne olisivat kaikille lukijoille tai koko lingvisti yhteisölle yhteistä tietoa.

Romaine pohtii koodinvaihtoa ja asenteita, kielenoppimisen kriittistä ikää ja sitä, miten kognitiiviset taidot ovat kehittyneet vanhempana enemmän, kun taas omaksuiskyky on nuorempana parempi. Luvussa verrataan yksikielisen lapsen kielenomaksuista kaksikielisen kehitykseen ja eri kielinainesten omaksumisjärjestystä kummallakin. Viitataan myös lasten kielenkäytössä esiintyviin yleistämisyrittämyksiin sekä ns. todellisiin virheisiin verrattuna kehitystasoteeseen liittyviin virheisiin. Tässäkin kohden vierastin sanaa *error*.

Esillä on todella monia hyviä esimerkitapauksia, joista on varmasti kaikille alan tutkijoille iloa. Teoksesta kannattaakin hakea tutkimusmalleja, tapausesimerkkejä sekä tukea omille löydöille. Ehkä sieltä löytyy myös otsikoita ja nimiä ilmiöille, joita itse on pohtinut ja problematisoinut.

Kasvatuksen kieli

Kuudennessa luvussa siirrytään taas kielestä ja kielenkäytöstä yhteiskuntaan. Nyt on kyse koulutuksesta ja kasvatuksesta sekä asetuksista ja laeista. Tällöin on aina kyse myös politiikasta ja erilaisista poliittisista valinnoista. Eurooppaa koskevassa osassa esitetään Skandinavian käytänteet melko positiivisessa valossa ja jopa niin runsaasti Tove Skutnabb-Kangasta lainaten, että lukijasta tuntuu näin saatu lisäsivumäärä epäitsenäiseltä ja keinotekoiselta. Skandinaviassa ja Kanadassa on korostettu oman äidinkielen säilymisen tärkeyttä, kun taas USA:ssa amerikkalainen eetos, mm. Rooseveltin ja Reaganin suulla, on vaatinut yhtenäistä yksikielistä kulttuuria.

Romaine korostaa sitä, kuinka mahdollonta on testata ja tutkia kaksikielisyyttä kontekstista riippumatta ja ilman minkäänlaista kulttuurisidonnaisuutta. Esimerkiksi voidaan pohtia, menestyvätkö aasialaisten Amerikkaan tulleitten lapset koulussa paremmin kuin meksikolaisten siksi, että lasten koulumenestys on aasialaisille vanhemmille hyvin tärkeä, kun taas meksikolaiset vanhemmat korostavat lastensa onnellisen lapsuuden tärkeyttä.

Vähemmistökielen puhujien asenteista

Luvussa 7 käsitellään asenteita. Romaine esittelee perusteellisesti omaan tutkimukseensa liittyvän asennekyselyn. Enemmistökielen viehättävyys kontrastoituu koko ajan vähemmistökielen puhujien ryhmäkoheesioon. Luvusta käyvät myös mielenkiintoisesti ilmi kaksikielisten omat vaatimukset minoriteetti-kielensä puhtaudesta; tavallisestihan kaksikielisyyteen liittyvissä asennekyselyissä etsitään yksikielisen enemmistön mielipiteitä vähemmistön kyvystä puhua enemmistökieltä.

Kaksikielisten kieli tutkimisen arvoista

Luvun 8 yhteenvedossa Romaine joutuu toteamaan, ettei kaksikielisyys suinkaan ole yksioikoinen lingvistinen ongelma, vaan sosiaalinen, käyttäytymiseen ja kaiken jatkuvaan muuttumiseen liittyvä ongelma. Romaine muistuttaa vielä, että englannin-kielisen yhteisön kaksikielisyys tavallisesti on ns. transitionaalista: yksilö on vain välivaiheessa kaksikielinen ennen kuin hän oppii englantia kunnolla.

Hallinnollisesti on tärkeätä, että yhdessä yksikössä puhutaan yhtä kieltä. Tässä yhteydessä puhutaan myös Suomen kaksikielisyyden historiasta ja vuoden 1809 dramaattisista vaikutuksista suomen kielen tilanteeseen. On mielenkiintoista lukea Oxfordissa julkaistua kirjaa, jossa suhteellisen usein mainitaan suomi ja Suomi. Suomi vi-

rallisesti kaksikielisenä maana on hyvin kiintoisa kirjan aiheen kannalta. Kaksikielisyystutkimuksia Suomessa on kuitenkin edelleen tehty niin vähän, että niiden avulla tuskin voidaan merkittävästi lisätä kansainvälistä tieteellistä tietoa. On aina mielenkiintoista, kun saa tarkastella omaa maata koskevaa materiaalia, sillä muita tietoja ei voi samalla tavalla kontrolloida. Teoksen Suomea koskevat tiedot ovat pääasiassa oikein. Tosin Romaine väittää, että Suomen ruotsinkielisten on opiskeltava suomea, mutta suomenkielisten ei ruotsia, ja tähän tunnetusti ei pidä paikkaansa. Lisäksi muutamien muut väitteet ovat hieman epämääräisiä.

Romainen mukaan kaksikielisen ihmisen kompetenssi on kahden kielen yhteistä kompetenssia, eikä molemmilla eri kielillä olevaa omaa erillistä täydellistä kompetenssia. Tämän vuoksi ilmeisesti koko kielenhallinnassa on systeemiero. Tutkimuksesta on vaikea saada otetta – ainakin, jos lähdeään samoin oletuksien kuin yksikielisen ihmisen kieltä tutkittaessa. Tutkijoilla on selvästi ilmennyt haluttomuutta epäkielisyyttä kohtaan. Tätä haluttomuutta Romaine pyrkii teoksellaan poistamaan ja haluaa auttaa tutkijoita tajuamaan todellisen performansin analysoinnin tärkeyden.

On sinänsä ansiokasta koota erilaisten tutkimusten tuloksia esiteltäväksi yksiin kansiin. Usein käy niin, että jokin tutkimus tulee yleiseen tietoisuuteen vain tällaisen kokoomateoksen avulla. Romainen kirjaa lukiessa tuntuu välillä kuitenkin siltä, että tuottelias kirjoittaja on tuottelias siten, että hän painattaa uudelleen ja uudelleen hieman eri näkökulmista omia ja muiden tutkimustuloksia. Myöskään asioiden runsas toisto ei aina tunnu tarkoituksenmukaiselta. Toisaalta lukija voi olla todella kiitollinen, kun hänellä yhden teoksen luettuaan on päässään useiden niteiden perusideat ja -ajatukset. Romainen teoksen kirjallisuusluettelo on laaja ja monipuolinen, joskin näin laajalle levittäytyvällä alalla lienee turha edes odottaa täydellisyyttä. Suomalaisista kaksikielisyystutkijoista ei ole mukana

juuri muita kuin Tove Skutnabb-Kangas; esimerkiksi Marika Tandefelt ja Leif Nyholm eivät löydy lähdeluettelosta.

Romaine puolustaa kaksikielisten oikeuksia ja korostaa heidän suurta määräänsä maailmassa. Hauskasti hän viittaa myös omaan ulkomaalaisasemaansa vieraan maan oppituolin (Merton Chair of English Language at Oxford University) haltijana epäpuhtaana englannin tutkijana ja kannustaa näin muitakin viemään rohkeasti kaksikielisyystutkimusta eteenpäin.

KIRSTI SIITONEN

LÄHTEET

- LEHISTE, ILSE 1988: Lectures on language contact. The MIT Press, Cambridge MA.
- TANDEFELT, MARIKA 1988: Mellan två språk. En fallstudie om språkbevarande och språkbyte i Finland. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Multietnica Upsaliensia 3. Uppsala.
- WEINREICH, URIEL 1968 [1953]: Languages in contact. Mouton, The Hague. [First edition 1953.]

Monen näkökulman diskurssianalyysia

DEBORAH SCHIFFRIN *Approaches to discourse*. Blackwell, Oxford and Cambridge 1994. 470 s. ISBN 0-631-16623-8.

Deborah Schiffrin on tarttunut aimo urakkaan päättäessään saattaa nykyisen diskurssintutkimuksen erilaiset näkökulmat yksiin kansiin – 470 sivuun. Hänen tavoitteenaan on diskurssianalyysin teorioiden ja metodien selventäminen niin, että eri näkökulmat edelleenkin jatkaisivat erilaisten lingvistejä, sosiologeja, antropologeja ja psykologeja